

रोजगार हमी योजना व इतर तत्सम केंद्र / राज्य
पुस्तक योजना अंतर्गत रस्ता दुतर्फा उंच रोपांची
लागवडीकरीता नमुना दरपत्रक मंजूर करणे.

महाराष्ट्र शासन
ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक एसएलएफ - १८/०२/प्रा. ३९६/जल - १२,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : ३ एप्रिल, २००६.

याचा:-

जवाहर रोजगार योजनेअंतर्गत वृक्षलागवड करण्याबाबत महाराष्ट्र शासन, ग्रामविकास व जलसंधारण विभागाचे
परिपत्रक क्रमांक जरोयो - १०८९/सीआर - १३१०/५२, दिनांक ७.७.१९८९

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र राज्यात सामाजिक वनीकरण विभागाची स्थापना १९८२ मध्ये झाली. या विभागाच्या
निर्मितीच्या वेळी वनक्षेत्राव्यतिरिक्त उपलब्ध असलेल्या वनेतर क्षेत्रावर, उदाहरणार्थ - ग्रामपंचायतीच्या ताब्यातील
सामुहिक तसेच खाजगी पडीक जमिनीवर वृक्षसंधारण व वृक्ष लागवडीची कामे करणे, रस्त्यांच्या /कालव्यांच्या
दुतर्फा वृक्ष लागवड करणे, अवर्षण प्रचण क्षेत्रातील खाजगी मालकीच्या गवत पड क्षेत्रात वृक्षलागवडीबरोबर बैरण
विकासाची कामे करून प्रत सुधारणे, इत्यादि कामांचा समावेश होता.

२. अमेरिकेच्या आंतरराष्ट्रीय मदत निधीतून कार्यान्वित झालेल्या सामाजिक वनीकरण प्रकल्पांतर्गत रस्ता
दुतर्फा वृक्ष लागवडीची कामे प्रकल्प कालावधीत महाराष्ट्रात करण्यात आली. तथापि, १९९० च्या सुमारास हा
प्रकल्प बंद झाल्यानंतर जवाहर रोजगार योजनेखाली महाराष्ट्र शासनाच्या परीत संयोजित परिपत्रक प्र. १ अन्वये
मंजूर दर पत्रकाप्रमाणे रस्ता दुतर्फा वृक्ष लागवडीची कामे करण्यात आली. जवाहर रोजगार योजना बंद झाल्यानंतर
आस्थासित रोजगार योजनेअंतर्गत रस्ता दुतर्फा वृक्षलागवडीसाठी स्वतंत्र अशा लागवडीचा मंजूर नमुना उपलब्ध
नसल्याने, काही जिल्ह्यात सामाजिक वनीकरण विभागामार्फत जवाहर रोजगार योजनेअंतर्गत मंजूर असलेल्या
नमुना दरपत्रकाचा आधार घेऊन अंदाजपत्रके बनवून त्यास संबंधित जिल्हाधिका-यांची प्रशासकीय मंजूरी घेऊन
अशी कामे रोजगार हमी योजनेखाली घेण्यात आली. तथापि, रस्ता दुतर्फा वृक्षलागवडीचा नमुना (model)
रोजगार हमी योजनेअंतर्गत मंजूर नसल्याने अशा कामांना या योजनेअंतर्गत प्रशासकीय मंजूरी देण्यास अडचणी
येऊ लागल्या.

महाराष्ट्रात राष्ट्रीय महामार्ग, राज्य महामार्ग, जिल्हा मार्ग व इतर ग्रामीण रस्त्यांच्या दुतर्फा वृक्ष लागवड
हाती घेण्यासाठी अद्यापही भरपूर वाच असून रोजगार हमी योजनेअंतर्गत रस्ता दुतर्फा वृक्ष लागवडीसाठी नमुना

दरपत्रक मंजूर करणे शासनाच्या विचाराधीन होते. या संदर्भात संचालक, सामाजिक वनीकरण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी शासनास प्रस्ताव सादर केला होता. या अनुषंगाने शासन खालीलप्रमाणे आदेश देत आहे.

शासन निर्णय :-

सामाजिक वनीकरण विभागामार्फत रोजगार हमी योजना व इतर तत्सम केंद्र / राज्य पुस्कृत योजनेंतर्गत महाराष्ट्रातील राष्ट्रीय महामार्ग, राज्य महामार्ग, जिल्हा, ग्रामीण व इतर रस्त्यांच्या दुतर्फा वृक्ष लागवड करण्याच्या कार्यक्रमाची परिणामकारक अंमलबजावणी करण्याकरिता रस्ता दुतर्फा वृक्ष लागवड कार्यक्रम महाराष्ट्रात सन २००५-०६ पासून खाली नमूद केलेल्या मार्गदर्शक तत्वांच्या आधारे राबविण्यात यावा.

१. लाभक्षेत्र :- हा कार्यक्रम महाराष्ट्रातील राष्ट्रीय महामार्ग, राज्य महामार्ग, जिल्हा ग्रामीण व इतर रस्त्यांच्या दुतर्फा राबविण्याचा असल्याने अशा क्षेत्रात येणारी सर्व गावे या कार्यक्रमाचे लाभक्षेत्र राहिल. या व्यतिरिक्त शासकीय / निमशासकीय परिसरातील / नगरपालिका / महानगरपालिका यांच्या अखत्यारीतील रस्त्यांच्या दुतर्फा सुद्धा हा कार्यक्रम राबवावयाचा असल्याने असे परिसर सुद्धा या कार्यक्रमाचे लाभक्षेत्र राहिल.

२. राष्ट्रीय महामार्ग, राज्य महामार्ग, जिल्हा, ग्रामीण व इतर रस्त्यांच्या, त्याचप्रमाणे शासकीय / निमशासकीय परिसरातील / नगरपालिका / महानगरपालिका यांच्या अखत्यारीतील रस्त्यांच्या दुतर्फा ज्या ठिकाणी वृक्षलागवड करण्यास बाव आहे असे क्षेत्र संबंधित विभाग/संस्था यांच्या सहाय्याने या कार्यक्रमांतर्गत निवडण्यात यावे. सदरचे रस्ते जिल्हा परिषद / सार्वजनिक बांधकाम विभाग / शासकीय / निमशासकीय संस्था / नगरपालिका / महानगरपालिका यांच्या अखत्यारीतील असल्याने संबंधित विभागांनी / संस्थांनी सदर लागवडीच्या कामांना तांत्रिक व प्रशासकिय मान्यता मिळाल्यानंतर ते सामाजिक वनीकरण विभागास उपलब्ध करून द्यावे.

३. या कार्यक्रमांतर्गत शोभिवंत, सावली, फळे, इ. देणा-या वृक्षांच्या लागवडीसाठी या वृक्षप्रजातींच्या कमीत कमी दीड वर्षांच्या रोपांचा वापर करावा. रस्ता दुतर्फा वृक्ष लागवड हाती घेताना काही ठिकाणी सलग क्षेत्र उपलब्ध होत नसल्याने १०० मी. लांबीच्या घटकासाठी नमुना दरपत्रक निश्चित करण्यात आले असून सदर दरपत्रक सोबतच्या परिशिष्टानुसार आहे. सदर परिशिष्टा (नमुना दरपत्रक) माध्यु नमूद केल्यानुसार रस्त्याच्या बाजूस असलेल्या ओळीत ४ मीटर अंतरावर शोभिवंत / सावली देणा-या वृक्षप्रजातींची व शेताकडील बाजूस असलेल्या ओळीत ४ मीटर अंतरावर फळे देणा-या वृक्षप्रजातींची, अशा प्रकारे दोन ओळीतील रोपे एकासमोर एक येणार नाहीत या नुसार 'staggered' पद्धतीने लागवड करावी. परिशिष्टानुसार नमुना दरपत्रकात दोन ओळीतील अंतर आणि प्रत्येक ओळीतील दोन रोपांमधील अंतर ४ मीटर दर्शविलेले असले तरी रोपांमधील प्रत्यक्ष अंतर रस्त्याच्या बाजूस उपलब्ध होणा-या जागेच्या रुंदीप्रमाणे व लागवड करावयाच्या वृक्षप्रजाती (tree species) व त्या वृक्षप्रजातींचे आच्छादन (canopy) यावरून निश्चित करण्यात यावे.

४. सोबतच्या परिशिष्टानुसार १०० मी. लांबीच्या एका घटकासाठी ४ मी. अंतरावरील दोन ओळीत 'staggered' पद्धतीने रोपे लागवडीसाठी खर्चाचे नमुना दरपत्रक दिले आहे. हे दरपत्रक सर्वसामान्य परिस्थिती विचारात घेऊन तयार करण्यात आलेले आहे. काही ठिकाणी यापेक्षा भिन्न परिस्थिती असू शकेल. काही ठिकाणी

रस्त्याच्या दुतर्फा वृक्षलागवडीसाठी कमी / जास्त जागा उपलब्ध होण्याची शक्यता असल्याने अशा ठिकाणी वर नमूद केल्यानुसार उपलब्ध जागेची रुंदी, जागेची उपयुक्तता, पर्जन्यमान, लावण्यात येणा-या वृक्ष प्रजातींचे आच्छादन (canopy), इत्यादि बाबी काळजीपूर्वक विचारात घेऊन ओळींच्या व रोपांच्या संख्येत बदल करता येईल आणि त्यानुसार जागानिहाय (site specific) अंदाजपत्रके तयार करता येतील. तथापि, असा बदल केल्यामुळे नमुना दरपत्रकातील प्रत्येक बाबीसाठी विहित केलेल्या दरापोषा जास्त खर्च होणार नाही याची दक्षता अंमलबजावणी यंत्रणांनी घ्यावी. यानुसार, रोह्यो खाली व ज्या योजनांसाठी रोह्यो दर वापरण्यात येतात त्या योजनाखाली कामे घेताना प्रतिरोप खर्च रु. ७०.१५ (रु. ४७/- प्रति मनुष्य दिवस या मजुरीच्या आधारे) पेक्षा जास्त होणार नाही, हे सुनिश्चित करणे आवश्यक आहे. ज्या ठिकाणी रोजगार हनी योजनेचे दर लागू नाही अशा केंद्र / राज्य पुरस्कृत योजनांतर्गत रस्ता दुतर्फा वृक्ष लागवडीची कामे हाती घ्यायची असतील त्या ठिकाणी संबंधित योजनांतर्गत महाराष्ट्र शासनाच्या प्रचलित धोरण व मंजूर असलेल्या रोजगारीच्या बराचमाने कामे करण्यात यावीत. मात्र संबंधित योजनेमधील रोजंदारी दराची रोह्यो मधील रोजंदारी दराच्या असणा-या प्रमाणातच (proportionate) बाबनिहाय व प्रति रोप खर्च होईल, याची दक्षता घ्यावी.

५. महाराष्ट्रात निरनिराळ्या भौगोलिक क्षेत्रानुसार पर्जन्यमान, जमिनीचे प्रकार, इ. मध्ये मोठ्या प्रमाणात फरक आहे. म्हणून रस्ता दुतर्फा लागवडीसाठी सरासरी नमुने (models) निश्चित करणे शक्य नाही. सामाजिक वनीकरण विभागाकडील क्षेत्रीय अधिका-यांनी त्यांच्या तांत्रिक ज्ञानाचा व अनुभवाचा वापर करून व लागवडीच्या जागेची मालकी असलेल्या संबंधित शासकीय / निमशासकीय विभाग/ संस्थांबरोबर चर्चा करून जागेची उपलब्धता व उपयुक्तता, पर्जन्यमान, लागवड करण्यात येणा-या वृक्षप्रजातींचे आच्छादन (canopy), इ. बाबी काळजीपूर्वक लक्षात घेऊन शोभिवंत, सायली, फळे देणा-या वृक्षप्रजातींची निवड करावी. शक्यतो, सदर निवड प्रक्रियेमध्ये हद्दीलगतच्या शेतकऱ्यांचे मत सुध्दा विचारांत घेण्यात यावे.

शासकीय / निमशासकीय परिसरात असणा-या तसेच नगरपालिका / महानगरपालिका यांच्या अखत्यारीतील असणा-या रस्तांच्या दुतर्फा वृक्षलागवडीत वर नमूद केल्यानुसार तांत्रिक बाबी लक्षात घेऊन संबंधित विभाग / संस्थांच्या मागणीप्रमाणे वृक्षप्रजातींची निवड करावी.

६. रस्ता दुतर्फा वृक्ष लागवड सामाजिक वनीकरण विभागामार्फत एप्रिल ते पुढील वर्षाच्या जून, या १५ महिन्यात पूर्ण करण्यात येईल. म्हणून नमुना दरपत्रकात संरक्षण, देखभाल व संगोपन यासाठीची तस्तूद जुलै ते पुढील वर्षाच्या जून महिन्यापर्यंतच करण्यात आली आहे. त्यानंतर सदरची लागवड संबंधित विभाग / संस्था (जिल्हा परिषद / सार्वजनिक बांधकाम विभाग / शासकीय, निमशासकीय संस्था / नगरपालिका / महानगरपालिका) यांना पुढील संगोपन व संरक्षणासाठी हस्तांतरित करण्यात यावी. लागवड हस्तांतरणाचे वेळी जिवंत रोपांच्या टक्केवारीची व प्रजातीनिहाय रोपांच्या उंचीची नोंद न चुकता करण्यात यावी व याबाबतचा अभिलेख ठेवण्यात यावा. हस्तांतरणानंतर सदर लागवडीचे संरक्षण व संगोपनाची जबाबदारी, जागेची मालकी असलेल्या संबंधित शासकीय/निमशासकीय विभाग/संस्थांची राहिल. म्हणून यासाठी कोणत्याही क्षेत्रावर कामे हाती घेण्यापूर्वी लागवडीचे संरक्षण व संगोपन करण्याबाबतचे हनीपत्र संबंधित यंत्रणेकडून न चुकता घेण्यात यावे. लागवडीचे संरक्षण, संगोपन व देखभाल मेतकुली व शेतकरी करतील.

लागवडीच्या संरक्षण व संगोपनामध्ये लोकसहभागाचे फार मोठे महत्व आहे. कसिता ज्या ठिकाणी हद्दीलगत शेती असेल त्यासाठी रोपांचे संरक्षण व संगोपनामध्ये हद्दीलगतच्या शेतकऱ्यांचा सहभाग घेण्याकरीता

जागेची मालकी असलेल्या संबंधित शासकीय / निमशासकीय विभाग/संस्था यांनी प्राधान्य द्यावे. पर्यायाने, सामाजिक वनीकरण खात्यामार्फत संरक्षण व संगोपन करण्याचे लागवडीच्या जागेची मालकी असलेल्या संबंधित विभाग/संस्था यांची उचितत्वात सावरची कामे परस्पर झालेल्या करारानुसार करता येईल. त्यासाठी संचालक, सामाजिक वनीकरण यांनी आवश्यक ती कार्यवाही करण्याकरीता प्राधिकृत करण्यात येत आहे.

७. रस्ता दुतर्फा वृक्ष लागवडीत शोभिवंत, फळे व सावली देणा-या वृक्ष प्रजातींची दीड वर्षाची उंच रोपे तयार करण्यासाठी खास दर मंजूर करण्यात आलेला आहे. सदरची उंच रोपे चांगली व सुदृढ असणे आवश्यक असून ही रोपे सामाजिक वनीकरण विभागाच्या रोपवाटिकेत स्वतंत्ररित्या तयार करण्यात यावीत.

८. सोबत जोडलेल्या दरपत्रकातील तरतुदीनुसार स्थळनिहाय अंदाज पत्रक तयार करून त्यास तांत्रिक मान्यता सामाजिक वनीकरण विभागातील सक्षम अधिकाऱ्यांनी घावी तसेच योग्य आकारमानाची व मापदंडाची कामे जागेवर केली जातील याची संबंधित कार्यान्वयीन यंत्रणांनी पूर्णपणे दक्षता घावी.

९. शासनाच्या रोजगार हमी योजना, संपूर्ण ग्रामीण रोजगार योजना मधून कामे घ्यावयाची असल्यास सक्षम अधिकाऱ्यांची प्रशासकीय मान्यता सामाजिक वनीकरण विभागाच्या उपसंचालकांनी विहित कार्यप्रणालीनुसार प्राप्त करून घ्यावी व तदनुसार निधीचा विहित पध्दतीनुसार विनियोग करावा. तसेच या निधीच्या विनियोगाचा स्वतंत्र हिशोब ठेवावा. इतर तत्सम केंद्र / राज्य पुरस्कृत योजनांतर्गतही रस्ता दुतर्फा लागवडीची कामे हाती घ्यावयाची असल्यास त्या कामासाठी योजनेतील विहित कार्यप्रणालीनुसार कार्यवाही करून उपसंचालकांनी निधीच्या विनियोगाचे हिशोब ठेवावेत.

१०. कामाचे अंदाजपत्रक त्या त्या योजने अंतर्गत जे अधिकारी सक्षम असतील त्यांच्याकडे सादर करणे आवश्यक आहे.

हे आदेश सार्वजनिक बांधकाम विभाग, नियोजन विभाग आणि वित्त विभाग यांच्या सहमतीने व वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक १४/व्यय-१५, दि.९.१.२००६ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(अ.न. त्रिपाठी)

सह सचिव (जलसंधारण), महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

मा. राज्यपाल यांचे खाजगी सचिव,
मा. मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
सर्व मंत्री, राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
मुख्य सचिव,

अतिरिक्त मुख्य सचिव,
 शासनाचे सर्व प्रधान सचिव/सर्व सचिव,
 सर्व विभागीय आयुक्त,
 आयुक्त (कृषि), महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
 मुख्य अभियंता, लघु पाटबंधारे (स्थानिक स्तर), पुणे
 प्रधान मुख्य वन संरक्षक, नागपूर, महाराष्ट्र राज्य, नागपूर,
 संचालक, सामाजिक वनीकरण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
 संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे,
 उप सचिव, (रो.ह.यो.समिती), महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई,
 सर्व जिल्हाधिकारी,
 सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद,
 सर्व अधीक्षक अभियंता, लघु पाटबंधारे, (स्थानिक स्तर),
 संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई,
 महासंचालक, नाहिती व जनसंपर्क, मुंबई (प्रसिध्दी करिता),
 विभागीय कृषि सहसंचालक, ठाणे, पुणे, कोल्हापूर, नाशिक, औसाबाद, अमरावती, नागपूर, लातूर.
 सर्व अधीक्षक कृषि अधिकारी,
 सर्व सहसंचालक, सामाजिक वनीकरण वृत्ते, नागपूर/अकोला/औसाबाद/नाशिक/कोल्हापूर/ कोकणवृत्त (मुलुंड),
 सर्व मुख्य वनसंरक्षक, / सर्व उपवनसंरक्षक
 सर्व विभागीय वनसंरक्षक/सर्व विभागीय मृदुसंधारण अधिकारी,
 सर्व उपसंचालक, सामाजिक वनीकरण विभाग,
 सर्व प्रकल्प संचालक, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा,
 महालेखापाल, (लेखापरिक्षा), महाराष्ट्र १ व २, मुंबई व नागपूर,
 महालेखापाल, (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र १ व २, मुंबई व नागपूर,
 सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,
 सर्व मंत्रालयीन विभाग,
 सर्व कार्यालय अधिकारी, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग,
 निवडनस्ती/जल-१२.

स्वीकृत क्र - 20060406998343009

(५)

श्रीमान विनोद शर्मा विवाह व अलंकरण विभाग क्र. एचएफएफ-१८/०२/व.क्र.३२६/अल-१२, पत्ता क्र. १००६, नया रास्ता, नया बजार, दिल्ली-११०००६

उप योजना की लागत रु. १००००/-

उच्च वेगवाला लावणमळ
रस्ता वृत्ताकाराचा असतो. रस्ताच्या एकूण लांबीच्या १०० मी. लांबीच्या एकूण भागात दोन ओळी (वेग ओळी) असून ५ मी. शीर्षिक, ग्राफ्टी, फळदेगा-चा वृद्ध प्रकाशाची लावणमळ करतो. पोलिथेन ओळीला ५ मी. रस्ता वृत्ताकाराचा असतो. रस्ताच्या एकूण लांबीच्या १०० मी. लांबीच्या एकूण भागात दोन ओळी (वेग ओळी) असून ५ मी. शीर्षिक, ग्राफ्टी, फळदेगा-चा वृद्ध प्रकाशाची लावणमळ करतो. पोलिथेन ओळीला ५ मी.

अंतःकार २५ पूरा प्रजाती व दुर्ग-मा ओपेडा (शेतापदील बाबू) ४ नौ अंतःकार एक प्रजाति २५ पूरा प्रजाति व ओपेडा २६

[illegible]

१. शेतांची निर्मिती. अ. दूध प्रजार्त्तिची / कळे शेता-आ प्रजार्त्तिची, सिंध कर्वाची ५५ उंच शेतांची पॉलीथीन फिलमिन्स निर्मिती (१०% सरकारीद्वारे)	४.६८	२३८.६८	३३०	५६८.६८	२२९.३२	२३०	५५९.३२	२१०.९६	२३०	५४९.९६	२१०.६	३३०	५४०.६	उंच शेते विभागाच्या शेतांसाठी स्वतंत्रित्या तयार केली जातील. मजदुरी व साहित्याच्या प्रमाण कमी / जास्त होऊ शकेल.
६. शेता वाटोळी ५५ शेतांची भरती, वाहतूक व शेते लागवडीच्या आवेदना डिजिटिकर्णी आणखून देणे.	१	५१	३००	३५१	३४९	३००	३४९	४७	३००	३४७	४५	३००	३४५	वाहतुकीचे दर हे एकूण अंतर प्रमाणे कमी जास्त होतील. संबंधित नियंत्रण अधिकारी हे प्रत्यक्ष अंतरानुसार दर निश्चित करतील.
७. रकबा नये ५० शेतांची लागवड करणे.	२.०१	१०२.५१	०	१०२.५१	९८.४९	०	९८.४९	९४.४७	०	९४.४७	९०.४५	०	९०.४५	नोटबा. पॉ. पिरामीतीस असलेली उंच शेते लागवड करवाची अकर्याने अंदाजीत लीमपट दर विचारात घेतले जावे.
८. ५० शेता सफोळती कटोरी कांदांचे कुणव करणे व आकरकले नुसार त्याची दुलसी करणे.	१३.३९	६८२.८९	२१०.०३	८९२.९२	६५६.११	२१०.०३	८६६.१४	६२६.३३	२१०.०३	८३६.३६	६०२.५५	२१०.०३	८१२.५८	मजदुरी व साहित्याचे प्रमाण ७५ : २५ घेतले जावे.
९. ५० शेतांना मिळणी व माती सैल करून जाळे करणे (३ वेळा) आणि कणी देण्यासाठी आळी करण माती सैल करणे (सोन वेळा).	२.४	१७३.४	०	१७३.४	१६६.६	०	१६६.६	१५९.८	०	१५९.८	१५३	०	१५३	

(७)

